

УДК 373.2-051.022

*Мельник Наталія Іванівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти,
Педагогічний інститут, Київський
університет імені Бориса Грінченка*

Інтерактивні методи формування мовної компетенції студентів дошкільних факультетів з додатковою спеціалізацією «англійська мова» в контексті інноваційних тенденцій в системі освіти

Постановка проблеми. Сучасні інтеграційні процеси, які відбуваються в Україні та характеризуються переорієнтацією всіх сфер та галузей на міжнародне співробітництво актуалізують питання підготовки висококваліфікованих фахівців різних спеціальностей. В умовах глобалізації міжнародного економічного, суспільно-політичного та освітнього простору особливого значення набуває потреба у спеціалістах, які володіють іноземною мовою, які здатні до інтеграції в сучасне європейське та міжнародне співтовариство, що проявляється у вміннях майбутнього фахівця абсорбувати ефективні підходи до організації тієї діяльності в яку він буде залучений. Особлива увага держави надається вищій освіті: технікумам, коледжам і, насамперед, університетам як основним генераторам інтелектуального та професійного зростання майбутніх фахівців.

Саме через європейську та міжнародну інтеграцію України перед сучасними вітчизняними вищими навчальними закладами постає вимога до запровадження нових підходів до формування мовної компетенції навчання іноземних мов.

Аналіз досліджень та публікацій. Питання компетентності в українській педагогічній та психологічній літературі в першу чергу пов'язується із поняттям комунікативної компетенції як знань або здатності до ефективної комунікації (Т.І.Гончар, Ю.Н.Емельянов, Н.Б.Завіниченко, Т.Л.Кобзар, С.С.Макаренко, К.Моїсеєнко, О.І.Нещерет, Л.А.Петровська, О.В.Попова, Л.Л.Федорова), котра тісно корелює із соціальною компетентністю (Н.В.Калініна, О.Колеснікова, Л.А.Лепіхова, А.К.Мудрик). Значної уваги приділяють дослідженню мовленнєвої та мовної компетенції у професійній діяльності, зокрема у такій, котра безпосередньо пов'язана із здійсненням комунікації (Н.Б.Завіниченко, Л.В.Любчак, С.С.Макаренко, О.І.Нещерет, Ю.А.Паскевська, І.О.Тяллева, Н.Ф.Шевченко, Н.М.Шацька). Формування фахової іншомовної

комунікативної компетенції майбутніх вихователів з правом викладання англійської мови стало об'єктом дослідження Т. М. Шкваріної [9].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Не зважаючи на наявність чисельних праць, присвячених проблемі формування професійної мовної компетенції фахівців іноземних мов не достатня увага приділяється підготовці майбутніх спеціалістів дошкільної освіти з правом викладання англійської мови, які на сучасному етапі посіли не другорядне місце серед інших фахівців з іноземних мов. У контексті зазначеного актуальним і на часі є дослідження проблеми сучасних підходів до формування компетенції студентів дошкільних факультетів (спеціальностей), які забезпечують високоякісну підготовку та формують конкурентоспроможність фахівців дошкільної освіти у сучасних соціально-економічних умовах.

Мета статті полягає у обґрунтування доцільності якісного навчання студентів дошкільних факультетів з додатковою спеціальністю “англійська мова” та обґрунтування ефективності інтерактивних технологій у формуванні англомовної компетенції студентів дошкільних факультетів (спеціальностей).

Відповідно до мети визначено **основні завдання** статті, які полягають у:

- дослідженні термінологічного поля понять “компетентність”, “компетенція”, “мовна компетенція”, “мовленнєва компетенція”;
- вивчення ефективності інтерактивних технологій у формуванні мовної компетенції майбутніх фахівців дошкільної освіти з правом викладання англійська мова;

Виклад основного матеріалу. Не є секретом, що останнім часом серед провідних вищих навчальних закладів України високою популярністю користуються подвійні спеціальності і, особливо, подвійні спеціальності (або спеціалізації) одна з яких англійська мова. І це й не дивно, оскільки такі спеціальності є перспективними не тільки для вузу, але й, в першу чергу, для студентів. Значення вивчення англійської мови, студентами дошкільних факультетів та спеціальностей, у сучасному українському суспільстві обумовлюється також і тим, що починаючи з першої ланки освіти, дошкільної, освітні заклади різних форм і типів власності надають послуги по навчанню дітей дошкільного віку англійської мови, а це обумовлює потребу у якісній підготовці вихователів з правом викладання англійської мови. Окрім того, як свідчить опитування нещодавно проведене автором серед студентів Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса

Грінченка, Уманського державного педагогічного університету та Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького однією з основних мотивацій вступу до вузу на спеціальність дошкільна освіта, була наявність можливості вивчення англійської мови та отримання відповідної додаткової спеціалізації. Відповіді студентів цілком очевидні, оскільки оволодіння студентами дошкільних факультетів іноземною мовою важливе з огляду на те, що при умові якщо вони не знайдуть роботу за спеціальністю, в них буде реальний шанс реалізуватись у іншій діяльності, яка пов'язана з англійською мовою. Наприклад, влаштуватись у приватні чи державні установи офіс-менеджером, секретарем, адміністратором до яких стоїть вимога знання англійської мови як мінімум базового рівня, як максимум – вільне володіння та правильний переклад. Проте, як відмічають самі студенти, для оволодіння англійської мови на високому рівні необхідне якісне навчання. Нажаль, у вітчизняних вишах склався певний стереотип щодо рівня підготовки та навчання студентів дошкільних факультетів з правом викладання англійської мови. Як свідчать спостереження та особистий досвід автора, багато викладачів іноземних мов, які читають практичні курси та фахові дисципліни з англійської мови на дошкільних факультетах (чи спеціальностях), вважають, що контингент студентів набагато слабший на таких факультетах (спеціальностях) ніж на факультетах (чи спеціальностях) іноземних мов і тому вимоги до “таких” студентів висуваються менші, показники рівня знань визначаються нижчими ніж на факультетах іноземних спеціальностей, адже “такі” студенти будуть навчати дошкільників, а в такому випадку тих знань, які вони отримують буде достатньо. Постає питання, кому в таких умовах краще, хто при такому “благородному” підході виграє? Точно – не студент...

Ми переконані, що студенти, які обирають спеціальність “дошкільна освіта” з правом викладання англійської мови, цілком свідомо ставлять пріоритети у виборі майбутньої професії і мають на меті вивчити, знати, володіти іноземною мовою не гірше ніж студенти іноземних спеціальностей, що вкотре доводить необхідність забезпечення якісної підготовки фахівців дошкільної освіти з правом викладання іноземної мови.

У контексті аналізу проблеми формування мовної компетенції слід розмежувати та диференціювати зміст самого поняття “компетенція” та його співвідношення із схожим за формою терміном “компетентність”, який широко вживається у спеціальній та науковій літературі. Загальний зміст поняття “компетенція” подано у “Великому тлумачному словнику

сучасної української мови” і визначається як “добра обізнаність із чим-небудь”, а також “коло повноважень організації, установи або особи” [3, 560]. Очевидно, що для дослідження проблеми формування мовної компетенції студентів підходить тільки перше визначення, однак його зміст слід розширити, тому що у нашому випадку мова йде не тільки про знання, але й про навички та уміння. “Компетентність” у зазначеному словнику трактується як властивість за значенням слова “компетентний”, тобто як поінформованість, обізнаність, авторитетність. В деяких дослідженнях з теорії та методики навчання [2] вищезгадані терміни вживаються як синоніми й визначаються як результат навчання. Існує і таке визначення поняття “компетентність” як набута характеристика особистості, як здатність останньої приймати самостійні рішення та діяти, спираючись на набуті знання і досвід. У даному визначенні компетентність виступає в якості прояву компетенції, тобто як поняття, що є ближчим до “знаю як”, аніж “знаю що” [5, 38]. Проте в цьому трактуванні поняття, відсутній елемент, який включає навички і уміння, хоча можна ототожнити їх з поняттям “досвід”, який входить у зміст визначення. Тому із зазначеного вище далі під поняття “компетентність” ми розуміємо сукупність знань, навичок та умінь майбутнього фахівця в оволодінні іноземною мовою, компетенцію як вміння користуватись нею, як засобом спілкування відповідно до комунікативних ситуацій, іншими словами “у певний час – адекватно до певного місця”.

Аналіз визначень дозволяє трактувати *мовну компетенцію* як засвоєння, усвідомлення мовних норм, що склалися історично в фонетиці, лексиці, граматиці, орфоєпії, семантиці, стилістиці та адекватне їх застосування в будь-якій людській діяльності в процесі використання певної мови. Мовна компетенція – це інтегративне явище, що охоплює цілу низку спеціальних здібностей, знань, умінь, навичок, стратегій і тактик мовної поведінки, установок для успішного здійснення мовленнєвої діяльності в конкретних умовах спілкування. Цей вид компетенції властивий високоосвіченій, культурній людині, сформованій особистості. Під *мовленнєвою компетенцією* розуміємо вміння адекватно і доречно практично користуватися мовою в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності мовлення [1].

Для нашого дослідження значення має мовна компетенція і, зокрема, ефективні підходи її формування. Один із таких підходів ґрунтується на використанні інтерактивних технологій навчання.

Вперше про “інтерактивну педагогіку” заговорив німецький дослідник Ганс Фріц у 1975 році, яким метою інтерактивного процесу була зміна і поліпшення моделей поведінки його учасників, аналізуючи власні реакції та реакції партнера учасник змінює свою модель поведінки і свідомо засвоює її [7]. У лінгвістичному розумінні “interactive” тлумачиться як взаємодія, або те, що взаємодіє, впливає один на одного. Перенесення поняття “інтерактивний”, “інтерактивність” у педагогіку може мати різне трактування. Так, Н. С. Мурадова стверджує, що інтерактивне навчання – це навчання заглиблене в процес спілкування. Ефективність інтерактивного навчання забезпечується наявністю трьох компонентів спілкування: комунікативний, інтерактивний та перцептивний [6]. В свою чергу, О. Пометун інтерактивними вважає технології, здійснюються шляхом активної взаємодії студентів у процесі навчання [8].

Здійснений аналіз дозволяє стверджувати, що інтерактивні підходи до організації навчання студентів іноземної мови ґрунтуються на взаємодії, активній комунікації та кооперації між всіма учасниками навчального процесу: студента з іншим студентом, групою, викладачем тощо. У такій взаємодії має місце домінування будь-кого із учасників навчального процесу.

Організація процесу багатосторонньої кооперації зумовлює використання таких методів навчання, які стимулюють розвиток творчих комунікативних здібностей студента, орієнтують на діяльність, що активізують “професійне мислення та винахідливість”. До таких методів належать, вже загальновідомі, такі інтерактивні методи як “мозковий штурм”, метод проєктів, метод “ділової гри”, дискусії дебати, круглі столи, методи типу “аквіріум”, “обери позицію”, “шкала думок” тощо.

Важливо наголосити на тому, що ефективність такого підходу буде також забезпечуватись змістом навчання, який доцільно пов’язати з майбутньою професійною діяльністю студентів. Наприклад, у контексті практичного курсу англійської мови на дошкільних факультетах (спеціальностях) на домашнє читання чи самостійну роботу доречно виносити читання та опрацювання англійської наукової літератури зі спеціальності, чи художніх творів про особливості професії мовою оригіналу “Пригоди Тома Сойєра та Гекльбері Фіна”, перегляд ільмів відповідної тематики тощо. Окрім того, викладач також повинен враховувати рівень володіння мовою студентів, що полягає не в тому що при низькому потрібно вимагати менше, в тому, що при низькому рівні володіння мовою необхідно створювати такі умови, використовувати такі інтерактивні методи, які будуть сприяти підвищенню рівня знань.

Саме тому, велику роль в успішності реалізації інтерактивного підходу відіграє готовність викладача до організації такого підходу, адже він вимагає логічності, систематичності, організованості, наполегливості та терпінні педагога.

Так, використання *рольових ігор* на заняттях англomовних фахових дисциплін (на методиках, які читаються іноземною мовою), які передбачають спілкування студентів у парах або групах дозволяє урізноманітнити заняття, дає студентам можливість проявити мовленнєву самостійність, використати свій пасивний та активні словники, реалізувати комунікативні вміння та мовленнєві навички, адже в процесі вивчення іноземної мови колосальне значення має практика усного комунікативного спілкування під час якого студенти можуть допомагати один одному, чути мову один одного, аналізувати її, самостійно, керуючись власними знаннями виправляти помилки один одного тощо.

Доцільним буде також і використання методу “*мозкового штурму*”, наприклад для активізації пасивного словника студентів. “Ділові ігри” стануть корисними при постановці мовленнєвих ситуацій, у яких може вивчатися лексичний матеріал, наприклад підсумкове заняття на тему “Моя майбутня професія: плюси та мінуси” у контексті практичного курсу англійської мови; для курсу “теоретичні основи англійської мови” це може бути проведення міні-конференції з дослідження актуальних питань дисципліни. Слід зауважити, що при використанні інтерактивних методів навчання іноземної мови характерним є проблемність постановки завдань, які студенти повинні розв’язати, що забезпечує активний пізнавальний інтерес кожного із студентів.

Корисним видом діяльності для формування мовної компетенції студентів дошкільних факультетів є безперечно *дискусія*, яка сприяє активізації не тільки комунікації на задану тематику, але й формує у студентів вміння обґрунтовувати свою думку, відстоювати певну позицію у своїх судженнях, відстоювати свою правоту відносно того чи іншого граматичного явища тощо. Одним із ефективних методів у навчанні іноземної мови є *метод “проектів”*, при якому студенти залучаються у створену педагогом науково-пізнавальної діяльності і який забезпечує високу мотивацію студентів у роботі. В такій організації іноземна мова виступає не просто об’єктом вивчення, а засобом досягнення мети, виконання завдання. Позитивом використання такого методу є те, що навіть слабкі студенти мають можливість проявити себе і презентувати “свою частину проекту”. Досить цікавим є метод

“мережевої пилки”, розробленого Е. Аронсоном у 1978 році, передбачає роботу студентів у групах, але особливість цього методу полягає у тому, що навчальний матеріал, який планується вивчити на занятті чи протягом серії занять розподіляється “розрізається” між підгрупами (4-6 осіб) студентів, у підгрупах кожен з учасників самостійно опрацьовує цей матеріал, потім робота передбачає виступи кожного з представників підгруп та обмін інформацією з теми, що вивчалась між підгрупами, тобто принцип “розширення та вивчення навчального матеріалу” шляхом взаємодоповнення. Такий обмін інформацією називають “зустрічню експертів”. Використання цього методу забезпечує не просто активізацію науково-пізнавальної діяльності й активізацію словника студентів, але й готує їх до викладацької діяльності.

Інтерактивні методи “обери позицію” та “шкала думок” формує вміння примати чужу та формулювати власну думку з приводу об’єкта (правильності виконання вправи, правильності побудови граматичних конструкцій, позиції автора щодо героїв), який підлягає обговоренню [4].

Аналіз інтерактивних методів навчання англійської мови студентів дошкільних факультетів (спеціальностей), свідчить про те, що переважна більшість з них спрямована на розвиток культури спілкування та взаємодії між учасниками навчального процесу, на формування творчої, ініціативної особистості, здатної до комунікації та інтеграції в суспільство, особистості, яка має креативний та аксіологічний потенціал, володіє новими підходами до самоорганізації та прагне до професійного самовдосконалення і зростання за рахунок творчого застосування своїх знань, навичок та вмінь в оволодінні іноземної мови.

Висновки. Отже, як засвідчи аналіз, актуальність вивчення питання доцільності якісного навчання студентів дошкільних факультетів з додатковою спеціальністю “англійська мова” обґрунтовується суспільно-економічними вимогами сучасного суспільства. У зв’язку з чим у вищих навчальних закладах України виникає потреба у пошуку ефективних інтерактивних технологій у формуванні англомовної компетенції студентів дошкільних факультетів (спеціальностей), які створюють сукупний ефект, що проявляється у тому, що на фоні програмного засвоєння знань формуються співробітницькі вміння студентів, комунікативна мовна компетенція та толерантність.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаємо у вивченні інноваційних методів навчання як умови формування комунікативної компетентності студентів дошкільних факультетів та спеціальностей з правом викладання іноземної мови.

Література.

1. Божович Е.Д. Развитие языковой компетенции школьников: проблемы и подходы // Вопросы психологии. – 1997. – № 1. – С. 33-44.
2. Болотов В.А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В.А. Болотов // Педагогика, 2003. – № 10. – С. 8-14.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2005. – 1728 с.
4. Гейхман Л. К. Искусство быть и общаться с другим (Интерактивное обучение) / Л. К. Гейхман. — Пермь: Центр развития образования, 2001.
5. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И.А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34-42.
6. Мурадова Н. С. Коммуникативносвязующая роль культуры общения студентов технических заведений в интерактивном обучении / Н. С. Мурадова. — Режим доступа: <http://www.ostu.ru/conf/ruslang2004/trend2/muradova.html>.
7. Організація навчально-виховного процесу. З досвіду роботи вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації / за ред. Н. М. Саламан, Н. В. Цибко. – 2007. – Випуск 10. – С. 80 – 95.
8. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика / О. Пометун, Л. Пироженко, — К., 2002. — 136 с.
9. Шкваріна Т.М. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до здійснення іншомовної освіти дошкільників: монографія / Т.М. Шкваріна. – Умань: УВПП, 2008. – 392 с.

Мельник Н. І. Інтерактивні методи формування мовної компетенції студентів дошкільних факультетів з додатковою спеціалізацією «англійська мова» в контексті інноваційних тенденцій в системі освіти

У статті актуалізовано проблему формування мовної компетенції студентів дошкільних факультетів, якісної підготовки вихователів з правом викладання англійської мови. Проаналізовано особливості сучасних підходів до навчання іноземної мови студентів, які матимуть кваліфікацію, що надає право викладати англійську мову у ДНЗ та(чи) початковій школі, виокремлено ефективні та найбільш доцільні методи.

Ключові слова: мовна компетенція, професійна підготовка фахівців дошкільної освіти з додатковою спеціальністю.

Мельник Н. И. Интерактивные методы формирования языковой компетенции студентов дошкольных факультетов с дополнительной специальностью “английский язык” в контексте инновационных тенденций в системе образования

В статье актуализировано проблему формирования языковой компетенции студентов дошкольных факультетов, качественной подготовки воспитателей с правом преподавания английского языка. Проанализировано особенности современных подходов к изучению иностранного языка студентами, которые будут иметь квалификацию, что дает право на преподавание английского языка в дошкольных учреждениях и(или) начальной школе, выделено наиболее целесообразные методы.

Ключевые слова: языковая компетенция, профессиональная подготовка специалистов дошкольного образования с дополнительной специальностью.

Melnyk N. Interactive methods in the process of language competency formation of preschool departments' students with additional specialty “English language” in the context of educational system's innovative tendencies.

The problem of language competency formation of preschool departments' students with additional specialty is investigated in the issue. The problem of qualitative preparation of these students is actualized. The most effective methods are distinguished by the author and modern approaches to the process of language studying are analysed.

Key words: language competency, professional preschool departments' students preparation with additional specialty.